

A-6663

Duplum

Elmar Elisto

**Kategoorilise
karskusnõude
põhjendus**

ooo

EÜKÜ

Elmar Elisto

**Kategoorilise kars-
kusnõude põhjendus,
eriti intelligentsi
ilmavaates**

oooo

16202

Tartu, 1929.

Äratrükk „Üliõpilaslehest“.

Eesti Üliõpilaste Karskusühendus

2.

A-6663

Op. 116

E. Üliõp. Karskusühenduse kirjastus.

Trükikoda Ed. Bergmann, Tartus.

Põhjendus.

Tunneme ajutist üliõpilaspõlve noore haritlase ilmavaate kujunemise ja vaimu küpsemisajana. Siin omandatud vaated jäävad püsima ja mõjutama ümbrusele tema eluajaks. Seepärast olgu leida ja tuntagu vaateid, et neist oleks võimalik valida oma sisetunde järele. Käesoleval korral püüame vaadelda täiskarske ilmavaate põhjendusi ja tutvuda selle mõttega. ¹⁾

Meie heidame pilgud karskusnõude kategoorilisele ilmele ja olemusele. Ühelt poolt seisab kategoorilise keeldumise nõue sügaval karskuse mõistes, selle olemuses, ilma milleta meie ei saa viimast praegusel ajal ette kujutada. Kuid teiselt poolt selle nõude mõte omandab veel laiema tähenduse karskustöö seisukohalt. Siin on meil tegemist välise kategoorilise ilmega, missuguse nimelt nõude olemus enesest annab. See karskusnõude kategooriline ilme on saanud meie praeguse karskustöö üheks nurgakiviks.

1) Kokkuvõtte pikemast artiklist.

Vaatleme esiteks absoluutse keeldumisnõude põhjendust karske isiku moodustamisel. Siin on tegu peamiselt selle nõude olemusega. Karske isiku mõiste on ajajooksul muutunud. See on lahkunud seisukohadelt, mida kaitsti meil aastakümneid ja jõudnud selgemale joonele. Praegu võime alkoholi karskeks nimetada ainult seda, kes alkoholi tarvitamisest täielikult hoidub, (millega kooskõlastuvad muudki eluviisid). Kategoriline suhtumine pahedesse ning järjekindlus ilmavaates on kindlamaks tagatiseks edule tulevikus.

Et parajuslase tüüp on kõige suurem karskuse vaenlane, on õigusega toonitatud. Et pärisjoomine on halb, teab igaüks. Pinnale tagasi tõusta joomar ei jaksa. Poolehoidu temal kellegi juures ei ole, sest alkohol väljendab siin täiel määral oma õiget nägu. Seda seisukorda ei võta keegi endale sihiks. Eeskujuks võetakse alati tegeliku parajuslase tüüp. Jäeb aga faktiks, et suurem osa joomisest

on välja arenenud parajusest, igatahes palju enam kui seda on tulnud alkoholismi otsekohestel põhjustel. Kes seda teada ei taha või sellest ei hooli, need on parajuslased.

Kuigi alkoholil pole mingit optimumi määra, ei anna selle väikesel arvul tarvitamine igakord kohe nähtavaid halbu tagajärgi. Sellest arvatakse, et parajus üldse pole kuhjulik. (Kui ka oleks teaduslikult kindlaks tehtud mingi optimum, ei vähendaks see karskuse mõtet). Seejuures ei arvestata alkoholi iseloomu. Unustatakse, kui vähesed suudavad püsima jääda poolele teele. Iga kvantum, millega inimene ennast uimastab, nõrgendab ta enesevalitsust ja vähendab tema tahtejõudu vastu panna. Esimestelt tahtlikkudelt samamudelt jõuab inimene varsti ebatahtlikkudeni. Uimastatud seisukorras hoiduda mitte kunagi üle astumast kavatsatud normist, nõuab suurt tahtejõudu ja tuleb ette harva: treneeritud haritlaste juures enam, lihtrahva juures kaugelt vähem. Ei aita siin muud kui piir õigele kohale tõmmata. Föerster ütleb: „Tõesti, julges eitamises on sa-

geli enam eluenergiat kui ebakindlas jaatamises, ja nii mõnigi laulab elujaatamise laule sellepärast kaasa, et ta liig laisk on enese väikseima soovi eitamiseks.“ Seda vähem on temalt loota siis, kui ta sellegi jõu-natukese on ära andnud.

Parajuse õigustajale võime julgesti öelda: Mille põhjal tead sa, et sina oled nende väheste hulgast, kes jaksaksid püsida suurema hädaohuta parajuse piirides? Tuhanded on lootnud oma jõule ning endi seisukohtadel tahtnud püsida, kuid siiski allamäge läinud. Nii siis: Juba selle võimaluse pärast tuleb parajus äratõugata, et see võib saada sinule vahesammuks joomisele. Oleme seega tuletanud esimese põhjendava väite, mis on kõigile tuntud ja mida harilikult pareeritakse lootusega, et alati suudetakse pidada piiri. Ent „on mehine, mitte pidada end ülitugevaks,“ ütleb Ensio Krohn.

Kuid oletame, et sa suudad alati end hoida parajuse piirides, kuid millega vastutad sa nende oma sõprade eest, keda sa väike-sele tarvitamisele avatled, et ka

nemad seda suudavad? Nemad võivad püüda järgneda sinu tahtekindlat eeskuju, kuid endi tahtejõu kaotada, võivad endi kavatsustes ebaõnnestuda ja hukkuda. Millega lunastad sa nende elu? Ensio Krohn ütleb: „Ühiskonnas on ideaalne parajuslus tõendatult osutunud võimatuks. See on sarnane aade, mida võivad esitada ainult need, kes ei tunne või ei tahagi tunda seda reeglipärasust, mille põhjal määratud osa rahvast neis oludes hukkab.“ Anname sõna veel Föerster'ile: „See mida meie esile maname oma joomakommetega, oma mõtlematu kaasategemisega, oma kergemeelsete alkohiharjumustega, oma mõnudega mängimisega, saab tuhandeile meie nõrgemalt sündinud kaasinimestele või nende lastele kiirelt liginevaks hukatuseks. Kas pole mitte rüütellikkuse lihtsaks nõudeks, et meie maha kustutame omast elust need harjumused, mis nõrgemaid soovimatult kuristikku kisuvad?“

Sellepärast: Ole täiskarske oma kaasinimeste tuleviku pärast, kui sa aus ja kõlbline isik tahad olla. Tugevad,

kes eneste pärast võiksid olla parajuslased, peavad loobuma sellest odavast lõbust nõrgemate huvides. Siin tuleb ilmsiks karske ilmavaate altruistlik joon, tunnistades alkoholismi (kõigile ühiseks) ühiskondlikuks paheks, millele langeb uueaegse karskusmõtte pearõhk. Alkoholism on sotsiaalne pahe, mis ei piirdu ainult isikuga ega tema vabadustega.

Väidetakse, et nõrku iseloomu pole meile tarvis, parem on kui välja surevad, et looduses toimub kõikjal võitlus olemasolu eest, kusjuures püsivad ainult tugevad, misläbi toimub loomulik ja otsustarbekohane seleksioon. Siin peame vastama: Nõrgemate kaitset eitades peame eitama kogu euroopa tsivilisatsiooni. Kuigi elus osalt teostub tugevamate võit ja nõrgemate allajäämine, sageli ülekohtuseltki, ei ole maksavad inimlikus ühiskonnas kõik samad seadused, mis looduses. Põhimõtteliselt euroopa ühiskondlik elukorraldus tahab säilitada ka nõrgemad inimesed elujõulisena ja positiivsete ühiskonnaliikmetena. Rahva enamuse moodustavad ju nõrgad, keskpärased

isikud, tugevaid on vähe. Tunustades meie ühiskondlikke kultuurivorme toetamisprintsipiidega peame sama põhimõtet tunnistama vajaliseks ka praegu käsitletava üksiknähte puhul. Pealegi ei teosta alkoholism tervendavat selektsiooni: Põhjaläinud element produtseerib edasi alaväärtuslikku, enesest nõrgemat järeltulevat põlve ja tugev element ise nõrgeneb järjekindlalt. Üldine tase langeb.

Paralleelselt eeltoodud nõudele olgu suurema objektiivsuse huvides esitatud ka vastasrinna — parajuslaste vaateid selle momendi kohta, milleks pakub tänulikku ajaloolist materjali „Üliõpilaslehe“ „Ugala“ erinumber 1928. Vastavas artiklis kirjeldatakse kurba seisukorda meie üliõpilaskonnas joomise tõttu. Ja edasi (lk 143):

„Ugala“ asutajate „seisukoht oli: inimene olgu vaba ka alkoholi tarvitamises, kuid ta peab teadma, et ta neist piirest üle ei tohi minna, kus ta enam haritud seltskonna liikmeks ei kõlba. Jää ka alkoholi mõnikord tarvitades viisakaks, ausaks ja ustavaks oma põhimõtetele!“ Nii siis umbes parajus-programm.

Tuleb järeldada, ei kui isik

läheb üle neist piirest, siis mingu ta välja sest härrasmehelikust haritlasringist lihtrahva sekka, kus nähtavasti need langemised on loomulikud. (Langenud isiku eraldamine on muidugi paratamatu, kuid siin on küsimus ainult selles, kas tema seisukord mujal on lubatav nähe, kas me sinna võime produtseerida seda alaväärtuslikku elementi). Tsiteerin edasi põhimõtteid (lk. 144):

„Ühelt poolt taheti konvendi korteris igasugu alkoholi tarvitamine kindlasti keelata, et kiusatust ei oleks ja nõrgematele mitte joomiseks võimalust anda. Teised arvasid, et parem on noori liikmeid just neis oludes kasvatada, kus ka alkohol saadaval. Ei ole hea, kui konvendi liikmed väljaspool alkoholi tarvitavad, kus neid raskem kontrollida. Parem on üksteist kasvatada ja üle piiri minemise eest hoida just eneste keskel, kitsamas ringis.“ See alkoholiõhkkonna põhimõte on korporatsioonides praegugi maksev.

Viimasele põhimõttele pean vastama: 1) Kõigepealt on küsitav põhimõtte teostamine nende enestegi juures ja sageli on need „kontrollijad eneste keskel“ ise kontrollimisvõimetud ning 2) selle mõtte

kandjatele on olemas ainult üksikute haritlaste isikuprobleem, ainult haritlaste parajuses kasvatamine. Lihtrahvas, kes pole läbi käinud sest akadeemilisest kasvatusinstantsist ja kibedast trainingust, võib nendega koos ja nende eeskujul alkoholi harrastada ning üle piiri põhja minna, see ei tee neile muret!

Siin avaldub ilmselt individualistliku isikukultuuri joon, mida meie endi oludes tunneme ilmavaatelise ehk vaimlise korporantismi nime all. Nimelt, isikliku elu mugavus ja seejuures sotsiaalse vastutustunde puudus. Muidugi mitte ainult korporatsioonides, vaid kõigi parajuslaste juures. Viimast individualistlikku kasvatusmeetodit alkoholiküsimuses ei saa kunagi pooldada sotsiaalse instinktiga haritlane oma ilmavaate moodustamisel.

Edasi. Iga mõtleja inimene peab tähtsamates eluküsimustes seisukohad võtma. Need ei või olla mingisugused ebamäärased kalduused siia või sinna, vaid kindlad ja selged alused. Haritlane peab teadma, missugust osa ta tahab täita ühiskonnas. „Mehisus tekib enesekitsen-

duste kaudu“ (Föerster). Pool-
dab isik karsket ilmavaadet, siis
tuleb tal see esimeses joones läbi
viia enese juures. Kes enese juu-
res ei täida ülesseatud sihtjooni,
see ei saa olla tõeliselt vastava
ilmavaate kandja. Juba väikene
eksimine karskusnõude vastu ka
tervisviina näol on enese põhimõ-
tete otsekohene rikkumine ja nende
kandja, enese isiku haavamine. See-
pärast: Juba lugu pidamisest
oma ilmavaate ja oma isiku
vastu keeldu kategooriili-
selt. Muidu eksid sa oma „mina“
vastu. G. Laja ütleb oma vast-
ilmunud raamatus „Miks olen
karske?“ (lk. 69) : „Olen karske
täielikult, kuna kuri jääb kurjaks,
süü süüks, inetus inetuseks, ene-
sealandamine enesealandamiseks,
ükskõik millisel määral see toimub.
Keskteed karskusküsimuses ei ole...
Ideed haaravad meid kaasa, vii-
vad edasi ainult siis, kui nad on
puhtad“.

Nüüd puudutame paralleelselt ka
muude narkootiliste ai-
nete tarvitamist, eriti suitseta-
mist. Need ained on samuti huk-
kamõistetavad inimest uimastavate
teguritena. Õnneks ei ole need
meil saanud üldiseks ega ole
jõudnud näidata endi laastavat

mõju, välja arvatud siiski üks neist. Isik, kes on alkoholikarske ja suitsetab, ei ole oma seisukohalt järjekindel, kuna teatavasti mürgitab tubakas samuti inimest, mõjub purustavalt tema tervisele, majandusele jne. Et suitsetamisele nii suurt tähelepanu pole pöördunud kui alkoholile, oleneb vahest sellest, et see nii nähtavalt laastav ja levinev ühiskondlik haigus pole kui viimane. Ometi on ta analoogiline mürgitamine ja seepärast: Oma põhimõtte ühtluse pärast on iseenesest mõistetav kas suitsetamisest ja teistest uimastavatest ainetest keeldumine, rääkimata nende kahjust. Selles mõttes ei saa kateoorilise olemusega keeldumise nõudele ka selles punktis olla järeleandmist.

Viimaks, alkoholi väikesel arvul tarvitamisel on samad tagajärjed mis joomisel, ainult nõrgemal ja peidetumal kujul. Teeb samuti kahju tervisele, majandusele, kõlblusele, esteetilisele tundele jne. Sellepärast ei kuulu nende tagajärgede vaatlus siia. Siin tuletame ainult meelde, et täielik hoidumine pahedest on ikkagi palju enam kui nende osaline

kultiveerimine. Pealegi esitab praegune aeg erilisi nõudmisi inimese seisukorrale. Arenenud tehnilise kultuuri juures saab parajus ikka hädaohtlikumaks katastroofide põhjuseks. Samuti nõuab täiskarskust meie aja vaim, mis ei salli leigust. Kus üldse on pinda arenemiseks, kõikjal näeme püüdu parema, täiuslikuma inimese poole, kes võib rikastada enese ja teiste elu õige elurõõmuga. Sellega ühes näeme tahtekindla isiku kasvamist, kes kunagi ei tagane oma põhjendatud veendumusist, taotles suuremat väärtust ühiskonna elu ringis. Isiku väärtuse tõusmisega tuleb iseenesest üldine sotsiaalsete olude paranemine. Vähemalt on esimene viimase paratamatu eeltingimus. Kokkuvõttes viimase punkti kohta: Aeg nõuab isiku ja ühiskonna väärtuse tõusu. Sellepärast on loomulik, et igaüks, kes tahab samuda ühes tõusva ajaga, valib parajuse asemel täiskarskuse.

Nüüd vaatleme kategoorilise keeldumise nõuet karskustöö ühiskondlikul arendamisel. Siin on lisaks senisele si semisele olemusele tähtsam selle absoluutse keeldumise väline ilme.

Meil on sageli nurinat avaldatud selle üle, et karskustööl liig palju kõneldakse, et kulutatakse palju sõnu ja saavutatakse vähe nähtavaid tagajärgi. Ei saa sellepärast sugugi alahinnata rääkimise tähtsust. Iga asi on omaette. Kuid siiski jäävad need sõnad ja mõtted õhku rippuma, kui meil pole anda konkreetset eeskujut.

On väga iseloomulik üldisele arvamisele sageli esinev väide, et „kõik karsklased joovad“. Et täiskarsklasi olemas on, seda ei taheta uskudagi. Viga seisab kõigepealt selles, et rahva seas karske isiku mõiste juures pole läbi viidud kategoorilisuse nõue. Teine veel suurem viga on see, et tegelikus elus tõepoolest on vähe täiskarsklasi, kes endi põhimõtte läbiviidavust võiksid tõendada. Rahvas ei ole enese hulgas neid näinud, sellepärast ta ei usu

Ex bibl. univ. Dorp.

Eeskujundmine on karske isiku minimaalne nõue. See on see kõige väiksem karskustöö, mida igaüks neist peab. Aga ma julgen arvata, et see kõige väiksem rahvas seas võib anda kõige suuremaid tulemusi. Selle mõju on alaline ja usaldustäratav. Eeskuju pääseb maksvusele eeskujundja autoriteedi läbi. Eriti kui haritlased, nagu kirikuõpetajad, arstid, kooliõpetajad, üldse need rahva liikmed, kes töötavad juhtivatel kohtadel ja kes targematena on suure autoriteediga, kellest rahvas eeskuju võtab, olgu see hea või halb, kui need näitaksid tegelikult uut eluviisi, hakataks joomakombeid — seniseid uhkusasju häbenema. Ühtlasi on eeskujundmine kõige taktilisem osa karskustööst: teistele ei keelata midagi, keeldutakse vaid ise ja saavutatakse seeläbi rahvas seas suurem mõju.

Veel enam võib järelkäijaid leida karske õpetaja koolis. Eeskujuga kinnitatud selgele õpetusele järgnevad sajad noored, kes rikkumatutena on vastuvõtlikumad igale paremale ideele.

Peaaegu sama mõju, mis tavalisel haritlasel lihtrahva seas, on kõrgemal haritlasil akadeemilises noorsoos. Kuigi keskkooliõpetajad harva annavad õpilastele vajalikku eeskuju, tuleb siiski keskkoolist ülikooli noori, kes pole matnud oma ideaale ja sotsiaalseid tundeid. Akadeemilises seltskonnas vaadatakse esialgu aukartusega eelkäivale vanemale põlvele, ja kui siin ei leita tarvilikku eeskuju, saab olukord noorele üliõpilasele saatuslikuks tema kahtlemise ja ilmavaate moodustumise ajajärgus. Kui need kõige targemad ja kõrgemad ei pea seda nõuet tarvilikuks, miks peaks siis noor ksv! sellest kinni hoidma! Ilma eeskujuta võib püsida siin ainult see, kelle ilmavaade on varem juba peajoontes kindlaks kujunenud.

Oleme jõudnud praeguse punkti peaväite juurde: Eeskuju pääseb ainult siis maksvusele, kui see on täielik. Kõige ilmekamalt avaldub eeskuju oma järjekindlusega asjade juures, kus põhimõtte läbiviimiseks on kõige vähem nähtavat reaalsust alust.

Parajuse eeskuju on piiritu ja poolik ning ei anna positiivseid tulemusi. Täisjoomisest keeldumine on endastmõistetav ja ilmetu. Absoluutne keeldumine aga viitab selles peituvale tähtsamale mõttele. Võtame näiteks tervisviina. On selge, et väike osa veini otsekohe nii pööraselt ei mõju, et oleks nähtavat põhjust hoiduda sellest tilgakesest või veel „seda karta“. Harilik kodanik ei ole teadlik hädaohust, mille aluseks on joomakomme. Sellepärast tundub temale sarnane keeldumine naeruväärsena. Meil on aga tarvis neid kodanikke, kes tahavad ja julgevad olla ka „naeruväärsed“, kui nende paremad tõekspidamised, nende veendumused seda nõuavad.

Meie pidulaudades istub sageli alaealisi noori. Ükskord on see igapäevasele esimene. Nad keelduksid alkoholist, kuid nad ei näe ühtki, kes seda enne teeks, nad näevad, et keegi seda küsimust nii tähtsaks ei pea. Nad keelduksid iseseisvalt, kuid kardavad eranditena äratada üldist tähelepanu ja sattuda seltskonna naeru ja pilke alla. Üksi keeldumise

tagajärgi kannatada on neil raske, sest nad on seltskondlikus elus alles vilumatud, ja kuna vanemad koosviibijad on neile väga autoriteetsed, siis järgnevad nad kergesti nende „targemate“ eeskujule. Siin on just moment, kus ainult keeldumise kategoorilisuse läbiviimine annab mõjuvaid tulemusi. Siin on meil tarvis esimesi, kes julgevad põhimõtet läbi viia ka siis, kui nad on üksi, ja täielikke, ning eriti autoriteetide — haritlaste seast.

Sama eeskujuandmine joomakommetest kategoorilise keeldumisega ei ole kaudselt võttes vähem tähtis akadeemilises seltskonnas. Kuigi akadeemilises noorsoos pole nii palju eeldusi mõjutustele allumiseks (kui noorsoo ja lihtrahva seas), võib siiski konstateerida kahtleva elemendi alistumist massipsühholoogia assimileerivale mõjule. Akadeemiline kodanik ise alati ei arene parajuslasest joojaks, ent kui meie arvestame asjaolu, et siin saavad kasvatus ja traditsioonid need kõrgemat haridust omandavad isikud, kes hiljem autoriteetidena ja suure mõju võimelistena lähe-

vad rahva sekka, siis alles saame aru, mida võib kaotada või mida võib võita iga üksiku haritlase kasvatamise läbi hea või halva eeskuju kaudu.

Joomakombe ja selle väiksema ulatuse — terviseksjoomise kohta kirjutab G. Laja „Miks olen karske?“ lk. 22):

„Korralikul kodanikul tuleb häbistavaks lugeda sisse kallata endale alkoholi, mis on meie ühiskonna elu suuremaks mädapaiseks, lugematute viletsuste põhjuseks, ja öelda sealjuures veel pilkavalt „terviseks“ . . . See komme ei kõlba edendamiseks ega toetamiseks. Ainsaks mõõdupuuks sel alal, milliseid tänapäeva ühiskonnas ettetulevaid nähtusi me toetame, milliseid mitte, jääb meile loomuliku teadvuse kaudu otsustada, mis on elu eitav, mis elu jaatav. . . (lk. 23): Tõstame maksvusele loomuliku kõlbluse, mis nõuab, inimene elagu nii nagu nõuab elujaatus, siis oleme tõelise kultuuri teel.“ Ja teises kohas selle täienduseks (lk. 64):

„Alkoholi terviseks juua on päris inetu pilge isikule, kelle nimel see sünnib. Iga alkoholi tilgaga, mis endale suhu kallame, teeme enese osani-

kuks kõigis kuritöis ja pahedes, mis tema tõttu aset leiavad.“

Kui arvestame tõsiasja, et joomakommete toetamisega edendatakse alkoholismi kui ühiskondlikku haigust, siis osutub eelpool väidetud osasaamine kõigist tagajärgedest kaudselt tõeks. Alkoholismi ühiskondlik edendamine on kuritegu mitte ainult karsklase vaid kogu rahva tuleviku seisukohalt. Seda vältida on võimalik ainult täieliku eeskuju andmisega.

Eeskuju peab veel olema kindlasti kestev. Mitte kunagi ei või unustada järjekindlust. Ei saa olla mingit järeleandmist ega eritingimuste lubamist. Võtame näit. inimese, kes kaua on tuntud karsklasena. Kui tuleb juht kord aasta või ka mitme aasta kohta, kus ta unustab oma kategoorilise keeldumise nõude ja tarvitab alkoholi, siis on ta oma kui aktiivse karsklase mõju kümnekordselt vähendanud kui mitte rohkem. Juhusliku eksimisega kategoorilise keeldumisenõude vastu võib usk karsklase olemisesse, mida kaua aega kasvatatud, momentaalselt kustuda. Eriti tähtis on

viimane väide aktiivse karsklase juures.

Suitsetamine on siinamaale alkoholiküsimusest niivõrt eemale hoiatud, et seda on põhjust eraldi vaadelda, ja mitte täieliku eeskuju puhul, kuhu ta loomulikult peaks kuuluma.

Ka suitsetamise keeld omandab suure tähtsuse otsekoohese karskustöö juures. Kui see keeld varem karskusnõudes ei esinenud, tuli harilikke etteheiteid, mispärast võideldakse ainult alkoholi vastu, kuna suitsetamine on samasugune pahe. Küsimus võeti karsklaste ringkondades revideerimisele ja leiti, et suitsetamise keeld tõepoolest samuti kuulub karskusnõude alla. (Maksvusel on see hilistekkinud täiendus ainult Eesti Üliõpilaste Karskusühenduses, kuigi juba mitu aastat).

Karske isiku seisukohalt puudutasin seda küsimust artikli esimeses osas. Karskustöö huvides on selle täiendusega ühtlasi kõrvaldatud üks vastaste argument. Seega siis: Nõude laiendamisega ka suitsetamise kohta, täh. kategoorilisuse kõvendamisega on karskustöö alust kindlustatud.

Oleme näinud täieliku eeskuju tähtsust aktiivse ja passiivse (ainult eeskuju) otsekohe karskustöö juures ja oleme jõudnud kõige laiaulatuslikuma tegevusmooduseni, mis on otsekohe karskustöö üheks sihtjaamaks. See on üldine keeluseadus. Üksik isik enamasti ei jõua hoiduda sellest, mis temale hiljem saab hukutajaks. On nõrke iseloomu eriti lihtrahva seas, kel vähe tahtekindlust. Nõrgema enamuse huvides on tarvilik alkoholi müük joomiseks ära keelata seadusandlikul teel, aidates üksikisikuid seisukorrani, mil leni nad iseseisvalt ei jõua. Keeluseaduse läbiviimine saab võimalikuks ainult siis kui meil võimalikult palju kasvab täiskarskeid kodanikke. Ilma enamuse tahteta jääksid keeluseaduse tulemused poolikuks.

Vaatluse lõpetame Föerster'i sõnadega: „Õige vabadus, nagu iga suur asi, saabub ainult heroilisest võitlusest, ja tõusva elu sümboliks pole mõnu ja ihaldamine vaid ohver.“

Kokkuvõttes leiaksime, et karske isiku moodustamisel on kategoorilise ehk absoluutse keeldumise nõue tarvilik järgmistel põhjustel:

1) et ei oleks isikul vahesammu joomisele,

2) et karsklane kui kõlbline isik ei aitaks kaasa teiste langemiseks,

3) lugupidamisest oma isiku ja ilmavaate vastu,

4) suitsetamise suhtes oma põhimõtte ja tegeliku eluviisi ühtluse pärast ja

5) et täielik hoidumine pahe-dest on parem kui nende osaline harrastamine ja et aeg nõuab isiku väärtuse tõusu.

Karskustöö ühiskondlikul arendamisel näeksime kategoorilisel nõudel järgmisi põhjendusi:

1) Eeskuju kui kõige tähtsam osa karskustööst pääseb maksvusele, kui see on täielik. Passiivne karskustöö avaldub kõige ilmekamalt väikeste asjade juures. Aktiivse karskustöö juures on täielik eeskuju enestmõistetav eeltingimus.

2) Eeskuju peab olema kestev. Juhuslik eksimus võib tehtud töö kergesti lammutada.

3) Kategoorilise keelu laiendamisega ka suitsetamise kohta on karskustöö alust kindlustatud.

4) Alkoholi joomisetingimuste kõrvaldamine seadusandlikul teel saab võimalikuks täiskarskete kodanikkude tahtel.

Karskuseisukoha suhe üldilmavaatele.

Täienduseks „Kategoorilise karskuse nõude põhjendusele“¹⁾ puudutan lühidalt selle nõude asendit inimese üldilmavaates. G. Laja kirjutab oma raamatus („Miks olen karske?“ lk. 53):

„Karskuseisukoht ei moodusta enesest mingit eri ilmavaadet. Ta on iga elujaatava ilmavaate põhitoon. Karskuseisukoht on terve elusuhtumise lahutamatu osa. . . . Jaatame elu — tunnustame karskuse nõuet, asume vastasseisukohale — ütleme ei. Ja kolmandat seisukohta ei olegi.“

Ja tõesti, kolmandat seisukohta ei saaks olla, s. o. jaatada elu ja eitada karskuse nõuet. Kui seda

1) Vt. „Üliõpilasleht“ nr. 5, 6 ja 7 s. a.

tegelikult palju esineb, siis on see nähe täiesti ebakooskõlaline inimese üldilmavaatega.

On ette heidetud, karsklased pidavat endid teistest paremaks, kuna nad seda ei olevat. Teatavas mõttes võivad etteheiteid olla õigustatud ja üksikutel juhtudel võivad süüdistused olla ka reaalsel alustel. Nimelt karskuse seisukoht (narkootiliste ainete suhtes) ainuüksi ei määra veel inimese tervet ilmavaadet ega tervet isiku väärtust.

Võtame näiteks äärmisel korral juhu, kus inimene, ütleme, kümnest tähtsamast eluvaate küsimusest selles ühes küsimuses asub positiivsel jalal ja üheksas muus küsimuses asub puht-individualistlikul, ühiskonna suhtes negatiivsel vaatekohal, (on näit. valmis iga-sugu majanduslikule ja kõlblisele sotsiaalsele ülekohtule), ja seal kõrval on teine isik karskusküsimuses eitaval, kõigis muudes küsimustes aga positiivsel seisukohal, siis viimase kui ühiskonnaliikme üldväärtus on muidugi suurem. See oleks aga äärmine võimalus, peaaegu võimatu järjekindlusetus.

Aga kui me võtame ainult karskusseisukoha, siis selles

punktis, selles ilmavaate joones ja sest olenevas eluviisis on karsklane alati parem alkoholi pooldajast ja tarvitajast, kuna ühel pool on ses küsimuses ühiskondliku vastutustunde jaatamine, teisel pool selle eitamine nii eluvaates kui tegelikus elus. Ja kui karskuseisukohal asuja ei peaks oma vaadet paremaks, siis ta seda ka ei kannaks. Samuti peab ennast karsklasest paremaks parajuslane, muidu ta parajust ei harrastaks. Kui viimane seda ei tee mainitud motiivil, (mida ma ka usun), siis harrastab ta alkoholismi ainult sellepärast, et ei taha lasta kategoorilisel keeldumisel segada enda „vaimlist laiskust ja naudingumõnu.“

Aga palju enam: Kui inimene niivõrt raskes küsimuses, kui see parajuslasele tundub alkoholist keeldumine, asub kategoorilisel seisukohal, siis on täiesti loomulik, et ta ka muudes ja palju üldisemalt maksvates vaadetes asub positiivsel jalal. Ja mitte ainult loomulik, vaid karsklase üldilmavaade peab moodustama kõlblise isiku ja tema tõekspidamised peavad moodustama terviku. Ideaaliks pole mitte ainult ühe

pahe eitamine (nark. ained), vaid üldise sotsiaalse heaoleku poole püüdmine.

Kui nüüd karsklane ühes küsimuses kõigile teatavalt tahab olla parem ümbrusest, siis on ka loomulik, et tema juures vastarinna poolt muudes joontes puudusi otsitakse, et oma südametunnistusele tasakaalu leida, ja vahel ka leitakse, kuna neid pealegi nii meeldivalt tahetakse näha kümnekordses suuruses.

Teiselt poolt on täiesti imelik, kui räägitakse kultuuri arenemisest, rahvuslikust vaimust, kasvatuses ja haridustööst, rahva ja riigi tulevikust ja igasugustest kohustustest, ja seejuures ehitakse rahva tulevikule nii tähtsat ja esmajärguliselt vajalikku karskusnõuet. Meie tegelik rahvuslik vaim oma sageli kilbile tõstetud alkoholismiga on haige ja pime.

Niisama tundub kurioosumina, kui paljud sotsialistid, kelle üldiseks ja peamiseks juhtsõnaks on sotsiaalse viletsuse vastu võitlemine, ei eita nii teoorias kui praktikas kõigile kihtidele kõige suuremat ühiskonna vaenlast, alkoholisti. G. Laja kirjutab (lk 80): „Kõik jutud isamaalusest, kodu-

maaarmastusest, rahvustundest ja rahva huvidest on vilets pilge, . . . , kui sellest rääkija ei asu karskuseisukohal, kui ta silmad kinni pigistab selle ääretu viletsuse ja üldise korrupsiooni ees, kuhu ähvardab välja viia meid laialine alkoholi tarvitamine.“

Viimane väide ei kannata küll objektiivset kriitikat, kuna senine ülesehitav töö kodumaal on siiski peamiselt parajuslaste tehtud, arvesse võttes, et neil on võib-olla enam kui sajakordne ülekaal, isegi haritlaskonnas. Kuid väikese muudatusega saab antud väide reaalsusele vastavaks. Nimelt: Kõik see on ebaloomulik, ebaloogiline, kui seejuures pigistatakse silmad kinni selle ääretu pahe ees ja koguni edendatakse seda. Ebaloogiline ja ebaloomulik: Ühe käega ehitatakse, teisega kistakse seesama maha!

Ideaaliks jääb: Kõik seni sed voorused ja kultuuripüüded, mis on maksmas meie positiivsuunalises haritlaskonnas, pluss kategooriline karskusnõue. Siis saame palju täielikumakultuurtahtelise üldilmavaate.

Olen eelpool käsitelnud ja tutvustanud kategoorilise karskuse nõude põhjendusi, eriti haritlase ilmavaates, püüdes selgitada, miks ollakse täiskarske, näidata, et sellel ilmavaatel on mõtte. Kuivõrt seda mõtet kasigil tahetakse arvestada, oleneb igapähe sotsiaalsest vastutustundest ja tahtest selle tunde järele käia.

i

A-6663

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01065602 5